

QQS ZANJIRINI UZILISHINI OLDINI OLIISH MASALALARI.

Jumanazarov Alisher Toshtemir o'g'li

e-mail: alisherjumanazarov086@gmail.com

tel nomer: +99891 239 23 22

Ushbu tezisda XXI asrning rivojlanayotgan iqtisodiyotlari va jahon savdosining integratsiyalashuvi bilan global zanjirlar tobora murakkablashib bormoqda. Ushbu jarayonda ishlab chiqarish, tarqatish va iste'mol jarayonlarini optimallashtirish maqsadida kompaniyalar va davlatlar o'rtasidagi aloqalar kuchaymoqda. Biroq, shu bilan birga, ushbu zanjirlarning uzilishi yoki uzilishiga olib keladigan omillar ham ko'paymoqda. QQS (Qayta Qo'shimcha Soliq) zanjiri iqtisodiy faoliyatning muhim tarkibiy qismi bo'lib, uning uzilishi ham davlatlar o'rtasidagi moliyaviy munosabatlar, ham xalqaro savdo tizimini xavf ostiga qo'yishi mumkin. QQS zanjirining uzilishi, soliq tizimidagi murakkabliklar, raqamli va tashqi savdo infratuzilmasidagi uzilishlar, shuningdek, pandemiya kabi global krizislar kabi bir qancha omillar tufayli sodir bo'lishi mumkin. Ushbu uzilishlar iqtisodiy faoliyatni jiddiy ta'sir etib, davlatlarning soliq bazasini kamaytirishiga, moliyaviy resurslarning noto'g'ri taqsimlanishiga olib kelishi mumkin. Mazkur tezisda QQS zanjirining uzilishini oldini olishga doir usullar, strategiyalar va eng yaxshi amaliyotlar ko'rib chiqiladi. Asosiy maqsad – ushbu zanjirning samarali ishlashini ta'minlash, soliq yig'imlarini oshirish, iqtisodiy barqarorlikni saqlab qolish va xalqaro savdo tizimining uzilishiga yo'l qo'ymaslikdir. Bunday amaliyotlar nafaqat iqtisodiyotni yaxshilash, balki davlatlar o'rtasidagi ishonchni mustahkamlashga ham xizmat qiladi. Tezisdagi keltirilgan tahlillar va takliflar QQS zanjirining uzilishini oldini olishda samarali choralar ishlab chiqishga yordam beradi.

QQS (Qo'shimcha qiymat solig'i) zanjiri, asosan, tovarlar va xizmatlarning ishlab chiqarishdan iste'moligacha bo'lgan jarayonidagi qiymat qo'shilishiga asoslanadi. Har bir ishlab chiqarish bosqichida to'langan QQS miqdori, keyingi bosqichda sotishdan olinadigan QQS bilan qoplanadi. Shunday qilib, oxirgi iste'molchi

to'liq soliqni to'laydi, lekin barcha oldingi bosqichlardagi to'lovlar qaytariladi. Bu tizimning asosiy afzalligi shundaki, u ko'p bosqichli soliq yig'imi tizimini yaratadi, bunda soliqning to'g'ri va adolatli taqsimlanishi ta'minlanadi. QQS zanjiri davlatga barqaror va aniq soliq yig'imlarini taqdim etadi va xalqaro savdoda soliq yuki taqsimotining shaffofligini oshiradi.

QQS zanjirining uzilishiga olib keladigan bir qancha omillar mavjud. Ularning ayrimlari quyidagilardan iborat:

Soliq manipulyatsiyalari va firibgarliklar: Soliqdan bo'yin tovlash uchun QQS zanjirining har qanday bosqichida firibgarliklar amalga oshirilishi mumkin. Kompaniyalar yoki shaxslar o'z to'lovlarini yashirishga yoki soxta hujjatlar taqdim etishga harakat qilishadi, bu esa soliq tizimining ishonchliligiga putur etkazadi.

Raqamli va tashqi savdo infratuzilmasidagi uzilishlar: Hozirgi kunda global savdolar asosan raqamli platformalar orqali amalga oshiriladi. Tashqi savdoda ko'p miqdorda xalqaro tranzaktsiyalar va ma'lumot almashinuvi sodir bo'ladi. Agar ushbu infratuzilma ishdan chiqsa, masalan, internetga kirishning vaqtincha to'xtashidan yoki xalqaro to'lov tizimlarining ishlamasligidan QQS zanjiri uzilishi mumkin.

Global iqtisodiy krizislar: Pandemiya yoki moliyaviy inqirozlar kabi global omillar soliq tizimiga, shu jumladan QQS zanjiriga, salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Xususan, bizneslar o'z operatsiyalarini qisqartirishi yoki to'liq yopishi mumkin, bu esa soliq to'lovlarini kamaytiradi.

QQS zanjirining uzilishi ko'plab salbiy oqibatlariga olib kelishi mumkin.

Soliq bazasining kamayishi: Zanjirning uzilishi soliq yig'imlarining kamayishiga olib keladi. Bu holat davlatning byudjetini ta'minlashda qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin, ayniqsa rivojlanayotgan davlatlarda, bu holat davlat xizmatlarining sifati va miqdorini pasaytirishi mumkin.

Iqtisodiy inqirozlar va bozor ishonchsizligi: QQS zanjirining uzilishi xalqaro savdoga ham salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bozor ishonchsizligi tufayli iqtisodiy faoliyatni davom ettirish qiyinlashadi, shuningdek, yangi investitsiyalarni jalb qilishda qiyinchiliklar yuzaga kelishi mumkin.

Firibgarlik va noqonuniy faoliyatning kuchayishi: Zanjirning uzilishi, ayniqsa,

shaffoflik yo'qotilganda, firibgarliklarning va noqonuniy faoliyatning rivojlanishiga olib keladi. Bu esa soliq tizimini yanada noaniq va samaratsiz qiladi.

QQS zanjirini samarali va uzilishsiz ishlashini ta'minlash uchun bir qancha muhim chora-tadbirlar amalga oshirilishi kerak:

Soliq boshqaruvining raqamlashtirilishi: Raqamli texnologiyalar orqali soliq yig'ish jarayonlarini avtomatlashtirish, shaffoflikni ta'minlash va firibgarliklarning oldini olishda muhim ahamiyatga ega. Elektron soliq tizimlari va onlayn to'lov platformalari yordamida soliq to'lovlarini yanada samarali nazorat qilish mumkin.

Xalqaro hamkorlik va shartnomalar: Xalqaro miqyosda QQS tizimlarini uyg'unlashtirish va soliq manipulyatsiyalariga qarshi kurashish uchun davlatlar o'rtasida kooperatsiya o'rnatish muhimdir. Global savdo tashkilotlari va soliq idoralari orasidagi aloqalarni mustahkamlash, har xil soliq manipulyatsiyalarining oldini olishda samarali bo'ladi.

Soliq auditi va nazoratni kuchaytirish: QQS tizimining uzilishining oldini olish uchun, soliq auditi va nazorat faoliyatlarini kuchaytirish zarur. Bu orqali soliq to'lovchilarni doimiy ravishda nazorat qilish, ularning soliq to'lovlari to'g'ri amalga oshirilishini ta'minlash mumkin.

Soliq siyosatini takomillashtirish: QQS tizimining ishlashini yaxshilash uchun soliq siyosatining yanada takomillashuvi talab etiladi. Soliq qonunchiligi va reglamentlarni takomillashtirish, ayniqsa, kichik va o'rta biznes uchun yengilliklar yaratish orqali tizimni samarali qilish mumkin.

Innovatsion texnologiyalar, xususan, blokcheyn va sun'iy intellekt tizimlari, QQS zanjirini samarali boshqarish va uzilishining oldini olishda yordam berishi mumkin. Blokcheyn texnologiyasi orqali barcha tranzaksiyalarni to'liq va shaffof tarzda qayd etish, soliq manipulyatsiyalarini kamaytirish va auditi osonlashtirish mumkin. Shuningdek, sun'iy intellekt yordamida soliq to'lovlarini kuzatish va firibgarliklarni oldini olish imkoniyatlari yaratiladi. QQS zanjirining uzilishi davlatlar va iqtisodiy tizimlar uchun katta xavf tug'diradi. Zanjirning uzilishi nafaqat soliq bazasining kamayishiga, balki iqtisodiy barqarorlikning yo'qolishiga ham olib kelishi mumkin. Shu bois, QQS zanjirini samarali boshqarish va uzilishining oldini olish

uchun raqamli texnologiyalarni joriy etish, xalqaro hamkorlikni mustahkamlash, soliq nazoratini kuchaytirish va innovatsion yondashuvlardan foydalanish zarur. Bu choratadbirlar soliq tizimining samaradorligini oshirishga va global iqtisodiyotni xavfsizroq qilishga yordam beradi.

QQS zanjirining samarali ishlashi uchun davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlik muhim ahamiyatga ega. Davlat, o'z navbatida, QQS tizimining integratsiyasini ta'minlash, soliq qonunchiligini takomillashtirish va raqamli infratuzilmani yaratish uchun zarur choralar ko'rishi kerak. Masalan, davlat soliq to'lovchilarining hujjatlarini raqamli formatda olish, elektron hisob-fakturalar tizimini yaratish va bu tizimlarni o'zaro bog'lash orqali QQS zanjirining uzilishining oldini olishda ishtirok etishi kerak.

Xususiy sektor esa, soliq to'lovchilarini raqamli tizimlarga o'rgatish, ular uchun yanada qulay va samarali soliq to'lash platformalarini yaratish orqali davlatga yordam berishi mumkin. Shu bilan birga, xususiy sektor o'z faoliyatida soliqdan bo'yin tovlashga qarshi kurashishga majbur bo'ladi, bu esa iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi. Shuningdek, soliq to'lovchilarni tushunish va ularga tegishli yordam ko'rsatish muhimdir, chunki QQS tizimida qatnashish ko'p hollarda murakkab bo'lishi mumkin.

QQS zanjirining uzilishining oldini olish uchun global miqyosda kooperatsiya va yangi standartlarni ishlab chiqish zarur. Bunda xalqaro moliya tashkilotlari, masalan, Jahon Banki, Xalqaro Valyuta Jamg'armasi (IMF) va Xalqaro Savdo Tashkiloti (WTO) kabi tashkilotlarning roli muhimdir. Bu tashkilotlar xalqaro soliq siyosatini uyg'unlashtirish, soliq manipulyatsiyalariga qarshi kurashish, shuningdek, rivojlanayotgan davlatlarga soliq yig'ish tizimlarini samarali tashkil etishda yordam berishadi.

Xalqaro soliq tizimini yaxshilashga qaratilgan "OECD" (Iqtisodiy Hamkorlik va Taraqqiyot Tashkiloti) tomonidan ishlab chiqilgan standartar va qo'llanmalar QQS zanjirining samarali ishlashini ta'minlash uchun qo'llanilmoqda. Bunday global kooperatsiya soliq manipulyatsiyalarining oldini olish, xususan transchegaraviy soliqlarga oid holatlarni bartaraf etishda katta ahamiyatga ega.

Shu bilan birga, xalqaro savdoda yangi standartlarni ishlab chiqish, soliqni to'g'ri va o'z vaqtida olishni ta'minlashda yordam beradi. Yangi tartiblar xalqaro miqyosda soliq to'lovlarini tekshirish va xatoliklar yoki firibgarliklarni kamaytirish uchun ishlatiladi.

QQS tizimini samarali boshqarish uchun innovatsion texnologiyalarni joriy etish, shuningdek, sun'iy intellekt va mashinani o'rganishning imkoniyatlaridan foydalanish zarur. Bugungi kunda raqamli texnologiyalar va sun'iy intellektning yordami bilan soliq tizimi yanada samarali va tezkor ravishda boshqarilishi mumkin. Misol uchun, sun'iy intellekt asosidagi tizimlar orqali soliq to'lovchilarining faoliyatini kuzatish, firibgarliklar va noaniq harakatlarni aniqlash, soliq to'lovlarini vaqtida qabul qilish imkoniyatlari mavjud.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Erkabaevich, R. L. (2023). SOLIQ ORGANLARINING SOLIQ TO'LOVCHILAR TOMONIDAN QO'SHILGAN QIYMAT SOLIG'INI HISOBLAB CHIQUARISHDA AMALGA OSHIRILADIGAN VAZIFALAR TAHLILI. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 18(7), 94-101.
2. Miraqul o'g, B. O. R. (2024). QOSHI LGAN QIYMAT SOLIGI. *worldly knowledge confere ns*, 7(1), 21-22.
3. Izzatullo o'g'li, Z. Z. (2024). Qo'shilgan qiymat solig'ining salbiy farq summasini qoplashning muammoli jihatlari: Vazirlar Mahkamasining 489-sonli qarori asosida. *Ta'limning zamonaviy transformatsiyasi*, 5(2), 3-6.